

Oefening in veeltalige liturgie (1995) boekrecensie

Sieth Delhaas

De Linker Wang, platform voor evangelie en politiek, december 1995

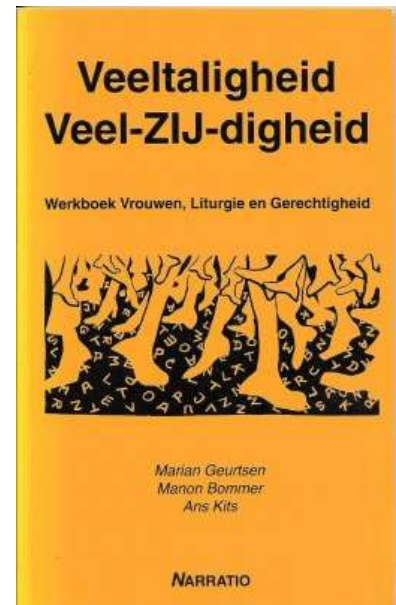
Marian Geurtsen, Manon Bommer en Ans Kits, Veeltaligheid, veel-ZIJ-digheid, werkboek Vrouwen, Liturgie en Gerechtigheid; Narratio, Gorinchem

Precies in de week waarin ik het Werkboek vrouwen, liturgie en gerechtigheid lees voor deze boekbespreking, maakt de pers melding van de Vaticaanse uitspraak dat vrouwen het toch absoluut moeten vergeten dat ze ooit tot het priesterambt worden toegelaten.

Woorden als onomkeerbaar en onfeilbaar vallen, om de ernst van het Vaticaanse spreken te onderstrepen. Die gebeurtenis beneemt me bijna de lust om verder te lezen.

Wat bezielt katholieke vrouwen om met het boekje, dat als titel heeft meegekregen *Veeltaligheid Veel-ZIJ-digheid*, te proberen binnen die afwijzende kerk een meer vrouwvriendelijke liturgie ingang te doen vinden?

De katholieke vrouwen zijn afkomstig uit de Stichting *Samenwerking Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen* (SNVR), het zijn vertegenwoordigsters van de *Unie Nederlandse Katholieke Vrouwenorganisaties* (UNKV) en de Werkgroep *Vrouw & Kerk* van de *Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving* (KRKS) en dan nog een aantal vrouwen dat zin had mee te doen aan een cursus onder de titel *Vrouwen en liturgie, Vernieuwing van de traditie*.

Bisschoppen en gerechtigheid

Aan het boekje gaat een rapport vooraf. De UNKV en de KRKS boden de Nederlandse Bisschoppenconferentie in 1991 het rapport *Een vrouwvriendelijke liturgie in de rooms-katholieke kerk* aan. Het was een advies. Gevraagd of ongevraagd vermeldt het voorwoord niet. Wel dat dit rapport een levendige discussie veroorzaakte. Marian Geurtsen verwerkte het uit de cursus voortgekomen materiaal, in opdracht van de SNVR, tot een uitgangspunt om liturgie anders te laten klinken binnen de kerken en op allerlei andere plekken waar iets te vieren valt.

Wil dit zeggen dat het boekje alleen voor vrouwen is geschreven? Nee, integendeel, het is een handreiking 'om de gangbare liturgie zodanig te vernieuwen dat deze meer recht doet aan vrouwen en daarmee aan de gehele geloofsgemeenschap'.

Het in de vrouwenbeweging geijkte woord *inclusieve liturgie* verduidelijkt dat het lezen van dit deel van het boekje mensen helpt gevoelig te worden om liturgie vorm te geven ook vanuit het perspectief van vrouwen.

Na een algemene inleiding over wat liturgie wil zijn en hoe mannen en vrouwen daarin deelnemen, wordt er geschreven over stilte en taal, over spelregels, symbolen, ruimte en gebaren en – dat is wellicht het aller moeilijkste voor de vierende gemeente – een poging om aanwijzingen te geven voor de vraag waar het alles om begonnen is: hoe breng je veranderingen in de liturgie binnen de eigen gemeenschap op gang?

Vieren en leven

De woorden die mij het meest aanspreken in dit eerste deel zijn ‘wie het aandurft’ (pag. 14).

Zij geven aan hoe voorzichtig de schrijfster de gemeenschap benadert met haar uitleg, achtergrondinformatie en aanwijzingen om toch maar eens aan de gang te gaan. En als je het aandurft en gaat oefenen, raadt ze, dan wil niemand meer terug naar de oude manieren.

Al lezend vraag je je af waar die koudwatervrees binnen de kerken toch vandaan komt om iets nieuws te beginnen, terwijl het rijk waarheen men zegt op weg te zijn uit louter nieuwe ervaringen bestaat.

Het woord vrouwvriendelijk, dat zo lichtvaardig wordt gebruikt als het in onze cultuur gaat om mensen en instanties die zich tegenover vrouwen van hun beste kant willen laten zien, wordt door de schrijfster uitgekleed en zij verwijst naar de in het Duits gebruikte term ‘frauengerechte Liturgie’. Daarin is in één woord duidelijk dat het in dat geval gaat om een liturgie die vrouwen recht doet. En waarvoor zit je anders in de kerk, of waarvoor heb je anders die geloofsgemeenschap nodig? Om deel te hebben aan gerechtigheid, toch? Anders kun je die gemeenschap net zo goed missen.

Maar er is, maakt dit boekje duidelijk, in onze tijd nog steeds een voorzichtige uitleg nodig om een *frauengerechte Liturgie* enige kans van slagen te geven. Daarom kiest de schrijfster waarschijnlijk, ondanks deze duidelijke uitleg, in het vervolg van de tekst toch voor de woorden ‘inclusieve liturgie’ om aan te geven dat het in het betoog om vrouwen én mannen gaat. Er wordt zelfs een meerwaarde aan toegevoegd: liturgie moet ook kinderen insluiten en ouderen, werklozen, overwerkten, zwarten, witten, homo’s en hetero’s en mensen met en zonder handicap.

Al oefenend, zo hopen de initiatiefneemsters van dit boekje zal ‘het visioen van veeltaligheid de vierenden op weg zetten naar een steeds inclusievere liturgie, zodat deze ooit weer wordt als Jeruzalem op dat Pinksterfeest, waar de mensen ontdekten aangesproken te worden in hun eigen taal.’ (pag. 15).

Oefening baart kunst

In het in 1976 uitgegeven boekje *Drie maal drie is negen* van de Evangelisch-Lutherse hoogleraar Boendermaker maant hij gemeentelieden die met de liturgie aan de gang willen: ‘Liturgie moet je doen, je moet je er in oefenen, er nooit tevreden mee zijn. Het is trouw werk en artistiek werk voor gewone mensen.’ Dit hart onder de riem kan gevoegd worden bij de heel praktische die in *Veeltaligheid* zijn uitgewerkt.

Zo zijn er eerst de opdrachten het zogenaamd mannelijk taalgebruik dat met kerk en liturgie verbonden is, om te zetten in inclusief taalgebruik. Termen als zonen Gods, voorvaderen, God van Abram, Izak en Jakob zijn eenvoudig om te beginnen.

Herschrijvingen van liedteksten vormen eveneens een uitnodiging om geconfronteerd te worden met de voor vrouwen uitsluitende taal waarvan de kerken zich al eeuwen bedienen. Moeilijk zal het worden voor de geloofsgemeenschap als, naast zo vele andere, ook het lichaam als symbool in de viering betekenis krijgt. In een kerk waar het lichaam van vrouwen zo negatief gewaardeerd wordt, vraagt deze oefening in het belang van nieuwe liturgische beleving extra aandacht en inzet en waarschijnlijk ook moed.

Bij alle voorstellen hoe thuis te raken in nieuwe vormen van liturgie, hebben de begeleidsters van de cursus zeker kunnen putten uit haar ervaringen met vrouwenvieringen die binnen de feministische vrouw-en-geloofbeweging al ruim vijftien jaar gaande zijn.

Veelzijdigheid

Hetzelfde geldt voor de thema's die in het tweede deel van het boekje worden behandeld. Verarming van vrouwen, seksueel misbruik van vrouwen en vrouwen als vluchteling en vreemdelinge verschijnen als onderwerpen voor de viering van de geloofsgemeenschap.

Onder verantwoordelijkheid van de Stichting *Christine de Pisan* is er een vervolg gegeven aan het eerste deel met een project van de Werkgroep *Vrouw & Kerk*. Manon Bommer en Ans Kits verzamelden en schreven makkelijk te hanteren materiaal om onder de noemer gerechtigheid genoemde thema's toegankelijk te maken.

Omdat armoede, seksueel misbruik, vluchteling en vreemdeling, zeker als het vrouwen betreft, geen posities zijn van waaruit de liturgie vertrekt, was het nodig uit te leggen, waarom de initiatiefneemsters het belangrijk vinden, dat deze onderwerpen in het midden van de geloofsgemeenschap vertrouwde stof behoort te zijn.

Uitleg waarom de economische positie van vrouwen zwak is, waarom één op de zeven vrouwen ervaring heeft met seksueel misbruik, waarom vluchtelingenvrouwen een andere status hebben dan vluchtelingenmannen, gaat vooraf aan de gebeden, teksten en suggesties voor liederen.

Gelukkig zijn er de laatste jaren heel wat zangteksten uit vrouwenbundels beschikbaar gekomen die recht doen aan de positie van vrouwen.

Je mag wensen dat er in talloze parochies met dit boekje wordt begonnen. Gezien het prille begin waarvan de schrijfsters uitgaan, moet men vrezen dat hier geschreven is over een nog praktisch onontgonnen terrein in de doorsnee parochie.

Daarbij moet nog gevoegd worden de recente en ontmoedigende uitspraak van het Vaticaan ten opzichte van vrouwen. In dat licht is de taaie volhardendheid van de vrouwen die dit boekje initieerden en schreven te prijzen en te begrijpen vanuit het visioen dat eens een andere werkelijkheid zal doorbreken.

